

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління
закладами освіти

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота
ДОСЛІДЖЕННЯ З ПРОФОРІЄНТАЦІЇ СЕРЕД УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
ФОРНОШСЬКОЇ ГІМНАЗІЇ ТА БЕРЕГІВСЬКОЇ ГІМНАЗІЇ ІМЕНІ ГАННИ
ГОРВАТ

КУКРІ ФРУЖІНА АДАЛЬБЕРТІВНА

Студентка IV-го курсу

Освітня програма: Початкова освіта

Спеціальність: 013 Початкова освіта

Рівень вищої освіти: бакалавр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол № _____ / 202_

Науковий керівник:

Чопак Єва Василівна

ст. викладач

Завідувач кафедри:

Біда Олена Анатоліївна,

доктор пед. наук, професор

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 202_ року

Протокол № _____ / 202_

**Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II**

**Кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління
закладами освіти**

**Кваліфікаційна робота
ДОСЛІДЖЕННЯ З ПРОФОРІЄНТАЦІЇ СЕРЕД УЧНІВ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ФОРНОШСЬКОЇ ГІМНАЗІЇ ТА
БЕРЕГІВСЬКОЇ ГІМНАЗІЇ ІМЕНІ ГАННИ ГОРВАТ**

Рівень вищої освіти: бакалавр

Виконавець: студентка IV-го курсу

Кукрі Фружина Адальбертівна

освітня програма: Початкова освіта

спеціальність: 013 Початкова освіта

Науковий керівник: **Чопак Єва Василівна**

ст. викладач

Рецензент: **Депчинська Іветта Аттілівна,**

кандидат педагогічних наук, доцент

Берегове
2024

**Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola**

**Pedagógia, Pszichológia, Tanító, Óvodapedagógia, Oktatás- és Intézményvezetés
Tanszék**

**PÁLYAORIENTÁCIÓS FELMÉRÉS A FORNOSI GIMNÁZIUM ÉS A
BEREGSZÁSZI HORVÁTH ANNA GIMNÁZIUM ALSÓ
TAGOZATOS TANULÓINAK KÖRÉBEN**

Szakdolgozat

Készítette: Kukri Fruzsina

IV. évfolyamos tanítói
szakos hallgató

**Témavezető: Csopák Éva
adjunktus**

Recenzens: Depcsinszka Ivett
pedagógia tanulmányok kandidátusa, docens

Зміст

Вступ.....	6
I. Розвиток соціальної поведінки у дітей.....	8
1.1. Внутрішньо-особистісні фактори.....	8
1.2. Міжособистісні фактори.....	10
1.2.1. <i>Культурний вплив.....</i>	10
1.2.2. <i>Сім'я.....</i>	11
1.2.3. <i>Школа.....</i>	12
1.2.4. <i>Група однолітків.....</i>	14
II. Поняття про профорієнтацію.....	16
2.1. Поняття і значення профорієнтації.....	16
2.2. Психологічні основи профорієнтації.....	18
2.3. Педагогічні питання профорієнтації.....	19
2.3.1. <i>Умови, які впливають на вибір професії.....</i>	20
2.4. Сучасне розуміння профорієнтації.....	21
2.5. Поява профорієнтаційної діяльності у житті дітей-початківців.....	22
2.5.1. <i>Методи шкільної профорієнтації.....</i>	22
2.5.2. <i>Можливості педагога в шкільній профорієнтації.....</i>	23
III. Профорієнтаційні тести серед учнів молодших класів Форноської Гімназії та Берегівської гімназії імені Ганни Горват.....	25
3.1. Методи дослідження.....	25
3.2. Результати дослідження, аналізи.....	26
3.3. Висновки, пропозиції.....	31
Висовок	35
Резюме.....	37
Список використаної літератури.....	38

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	6
I. A szociális viselkedések alakulása gyermekkorban.....	8
1.1. Intrapersonális tényezők.....	8
1.2. Interperszonális tényezők.....	10
1.2.1. <i>Kulturális hatások.....</i>	10
1.2.2. <i>A család.....</i>	11
1.2.3. <i>Az iskola.....</i>	12
1.2.4. <i>Kortárs csoport.....</i>	14
II. A pályaeorientáció fogalma.....	16
2.1. A pályaeorientáció általános fogalma és jelentősége, történeti háttere.....	16
2.2. A pályaeorientáció pszichológiai alapjai.....	18
2.3. A pályaeorientáció pedagógiai kérdései.....	19
2.3.1. <i>A pályaválasztási döntést meghatározó körülmények.....</i>	20
2.4. A pályaeorientáció korszerű értelmezése.....	21
2.5. A pályaeorientációs tevékenységek megjelenése kisiskolás korban.....	22
2.5.1. <i>Az iskolai pályaeorientáció módszertana.....</i>	22
2.5.2. <i>A pedagógus lehetőségei az iskolai pályaeorientációban.....</i>	23
III. Pályaeorientációs vizsgálatok a Fornoszi Gimnázium és a Beregszászi Horváth Anna Gimnázium alsó tagozatos tanulóinak körében.....	25
3.1. A kutatás előzménye, módszere.....	25
3.2. A kutatás eredményei, elemzések.....	26
3.3. Következtetések, javaslatok.....	31
Összefoglalás.....	35
Rezümé.....	37
Felhasznált irodalom.....	38

„Az iskola dolga, hogy megtaníttassa velünk, hogyan kell tanulni, hogy felkeltse a tudás iránti étvágyunkat, hogy megtaníttson bennünket a jól végzett munka örömére és az alkotás izgalmára, hogy megtaníttson szeretni, amit csinálunk, és hogy segítsen megtalálni azt, amit

szeretünk csinálni.”

/Szent-Györgyi Albert/

Bevezetés

A szakdolgozatom témája: *„Pályaorientációs felmérés a Fornosi Gimnázium és a Beregszászi Horváth Anna Gimnázium alsó tagozatos tanulóinak körében.”* A témám kiválasztásában több dolog is befolyásolt. Leendő alsós tanárként nagyon fontos volt számomra, hogy olyan témát válasszak, ami alsó osztályos gyerekek vizsgálatával foglalkozik. Rendkívül érdekelt az, hogy a mai gyerekek hogyan képzelik el a jövőjüket, mi az, ami alsó osztályba érdekli őket, és hogy mivel szeretnek foglalkozni szabadidejükben. A kutatásomat egy falusi és egy városi intézményben, a Fornosi Gimnáziumban és a Beregszászi Horváth Anna Gimnáziumban végeztem el. A kutatás elvégzése során nagyon sok új információval bővült a tudásom a gyerekek pályaorientációjával, valamint érdeklődési körével kapcsolatban, és nem utolsósorban rengeteg pozitív élményben volt részem a beszélgetések folyamán.

Van egy régi mondás, miszerint: Egy éhes embernek jobban segítünk azzal, ha megtaníttjuk halat fogni, mintha adtunk volna neki egy halat. Véleményem szerint nagyon fontos már ebben a korban beszélgetni erről a gyerekekkel, és együtt megtalálni azt az utat, amelyen a tanuló a későbbiekben saját lábakon is megállja a helyét. Az első tanára az, aki segíthet neki ebben, akitől tanácsokat kérhet, és akire felnéz a diák.

A pályaválasztást támogató pályaorientációs folyamatok sokfélék lehetnek. Vannak olyanok, amelyeket az iskolás korú fiatalok éppen úgy igénybe vehetnek, mint a felnőttek. Ennek egyik legfőbb célja a munkanélküliség elkerülése. Nagyon fontos számomra, hogy a következő nemzedék gyerekei is megtalálják azt az útirányt, amin a jövőben szívesen járnak. Fontos, hogy olyan munkát válasszanak, amit szeretettel és örömmel végeznek, és nem azt várják, hogy mikor lesz vége a napnak.

A gyerekek ebben a korban még mernek nagyot álmodni. Van, aki például úrhajós, modell, vagy akár rendőr szeretne lenni, viszont azt még nem tudják, hogy ez csak nagyon sok tanulás és kemény munka mellett kivitelezhető. A munkámmal azt szeretném elérni,

hogy minél több gyerek megtalálja azt a munkát vagy foglalkozást, amit később becsülettel végez, amit szeret, és amire büszke.

A szakdolgozatom három fő részből áll. Az első részben a szociális viselkedések alakulásával foglalkozom kisgyermekkorban, melyhez fő forrásként Zsolnai Anikó: A szociális viselkedés alakulása kisiskolás és serdülőkorban című szakirodalom szolgált. A második részben a pályaaorientáció fogalmáról, valamint a pályaaorientációs tevékenységek megjelenéről írok kisiskolás korban, amihez főként Suhajda Csilla Judit: A pályaaorientációs tevékenység változása és megvalósulása a köznevelésben a rendszerváltástól napjainkig különös tekintettel az információs folyamatokra című doktori disszertációját és Hegyi Halmos Nóra: Az iskolai pályaaorientáció szerepe és gyakorlata a hazai köznevelési intézményekben. A pedagógusok vélekedései a pályaaorientáció iskolai szerepéről a gimnáziumokban című doktori disszertációját vettem alapul. A harmadik részben részletesen leírom a kutatásom módszerét, eredményeit, kielemezem a gyerekek válaszait, valamint levonom a következtetéseket.

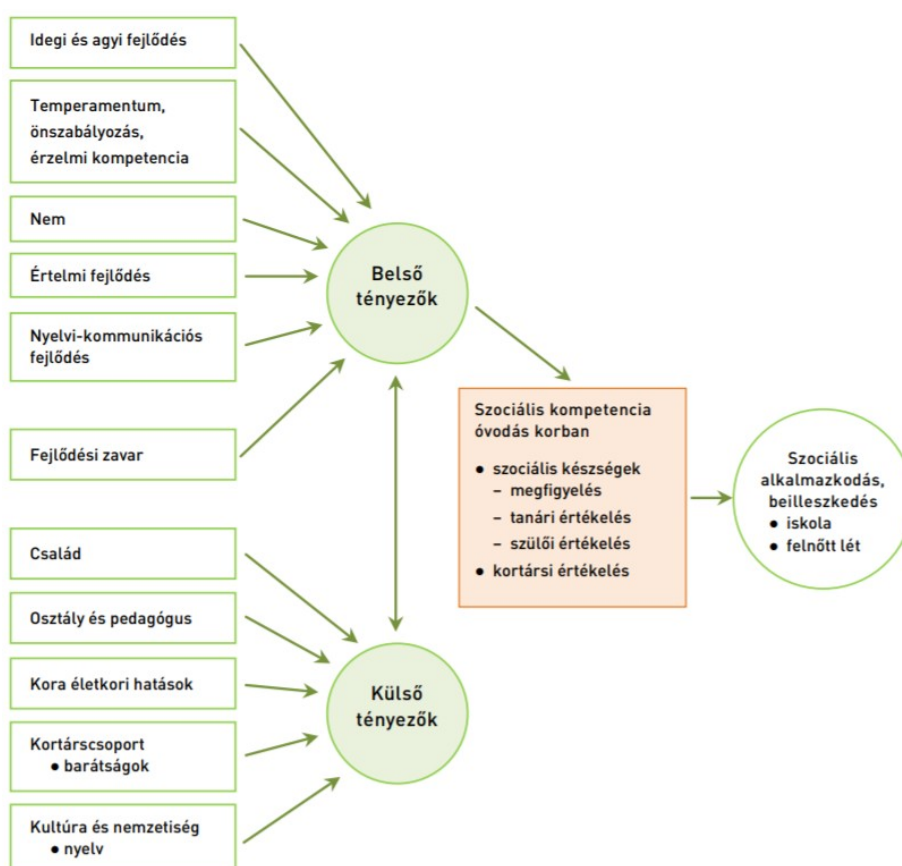
A kérdések, amikre a kutatás végére választ szeretnék találni a következők: mi érdekli manapság a fiatalokat? Tudják a gyerekek már ebben a korban, hogy mivel szeretnének foglalkozni? Vannak terveik? A szülők vagy családtagok foglalkozása befolyásolja a gyerekek elképzelését? Életszerűbb válaszokat adnak-e felsőbb osztályokban, mint elsőben?

Bízom benne, hogy a kutatás végén kiderül, hogy a kisiskolások feltették-e már a kérdést maguknak: „vajon mi leszek, ha nagy leszek?”.

I. A szociális viselkedések alakulása gyermekkorban

A különböző vizsgálatok már az 1990-es évek óta felhívják a figyelmet a szociális kompetencia fejlődését befolyásoló tényezők fontosságára, viszont a nemzetközi kutatások száma még ma is kevés. Leginkább azok az empirikus vizsgálatoké, amelyek nem csak egy-egy befolyásoló tényező szerepét elemzik a szociális viselkedés alakulására. A magyar kutatásokban még nem volt olyan hazai empirikus vizsgálat, amely vállalkozott volna a szociális kompetencia fejlődésére ható tényezők együttes vizsgálatára (Zsolnai, 2013).

A fejlődésnek különböző meghatározó tényezői vannak. A szociális kompetencia alakulását két csoport határozza meg. Az intraperszonális, mint például az eltérő kognitív és nyelvi képességek, vagy különböző temperamentum, és az interperszonális tényezők, ez lehet a mikro- és makrokulturális közeg, a család, az iskola vagy a kortársak. Ezek a csoportok sok elemet foglalnak magukba, amelyek egymásra és a szociális viselkedésre gyakorolt hatását az 1. ábra foglalja magába (Zsolnai, 2013).

1. ábra

A belső és a külső tényezők hatása a szociális kompetencia alakulására (Zsolnai, 2013).

1.1. Intrapersonális tényezők

A csecsemők azzal az alapvető képességgel születnek, hogy kapcsolatba tudnak lépni a környezetükkel. Reflexeik lehetővé teszik számukra az oxigén és az élelmiszer felszívódását. Érzékelnek tárgyakat és embereket, érzékenyek az emberi beszédre, és gyorsan megtanulják kiszűrni ezekből a hangokból anyjuk hangját. Születéskor mozgó, arcszerű formát követnek, és pár nap elteltével már képesek megkülönböztetni az édesanyjuk arcát másoktól. Amikor gondozóik megfelelő visszajelzést adnak nekik, szociális mosoly jelenik meg az arcukon, amely fokozatosan változik és átalakul. Megfelelő visszajelzés nélkül azonban nem alakul ki ez a mosoly, ami az interakciók, kapcsolatok alakulását is befolyásolhatja (Cole – Cole, 2001).

A legkorábban felismerhető egyéni különbségek a temperamentumbeli eltérések. Egyes gyerekek többet sírnak, mint mások, és vannak, akik ebben a korban érzékenyebbek az általuk ért külső ingerekre. Sok kutató egyetért abban, hogy a temperamentum biológiai eredetű. Alapvető diszpozíciókat tartalmaz, amelyek az aktivitás, a reakciókészség és az emóciálitás alapját képezik és szabályozzák. A temperamentum a születéskor fennálló egyéni viselkedésbeli különbségekre utal. A létező különbségek már csecsemőkorban jól felismerhetők, és az idő múlásával viszonylag stabilak maradnak, így támogatva a társadalmi fejlődést (Zsolnai, 2013).

Thomas és Chess (1977) három temperamentumtípusba sorolta a csecsemőket: könnyű, lassan felmelegedő és nehéz. Azok a csecsemők, akik az első csoportba tartoznak általában jól alkalmazkodnak a számukra szokatlan helyzetekhez, és könnyen megnyugodtak egy őket ért bánat vagy szomorúság után. A második csoportban lévő gyerekek lassan alkalmazkodtak a helyzetekhez, szorongtak és sírtak. A harmadikban lévők viselték el a legkeményebb a helyzeteket, és nagyon intenzíven reagáltak az átélt kellemetlenségekre. A temperamentum főként a társas interakció kontextusában tükröződik. A temperamentum kifejeződését a fejlődés előrehaladtával egyre jobban befolyásolja a tapasztalat és a kontextus (Zsolnai, 2013).

A kognitív és kommunikációs készségek eltérő fejlettsége a gyermekek szociális fejlődése szempontjából is meghatározó. Azok a gyerekek, akik fejlett kognitív és kommunikációs készségekkel és képességekkel rendelkeznek jobban megértik az őket körülvevő társadalmi világot, jobban tudják kifejezni érzelmeiket, vágyaikat és szükségleteiket, ezáltal elősegítve a sikeres társas interakciókat és kapcsolatokat. Ők azok, akik interakciós partnereiktől kapott visszajelzések alapján szükség esetén megfelelő változtatásokat tudnak végrehajtani viselkedésükön. Ezek a képességek és készségek fontos szerepet játszanak a társadalmi problémák megoldásában is. Ha a problémát az

egyén kreatívan oldja meg, úgy, hogy a saját, valamint a csoport érdekeit is figyelembe veszi, az pozitívan befolyásolja a társadalmi problémamegoldó képesség fejlődését. Végül a csecsemők és kisgyermek számára a környezetre, mások érzéseire és reakcióira való nyitottság érzelmi és szociális kompetenciájuk fejlődését is megalapozza (Kopp – Skrabski, 1995).

1.2. Interperszonális tényezők

A szociális viselkedések alakulását többféle interperszonális tényező is befolyásolja. Ilyen például a kulturális hatás, a család, az iskola, vagy akár a kortárs csoport. Vegyük sorba ezeket a tényezőket (Zsolnai, 2013).

1.2.1. Kulturális hatások

A kulturális hatásoknak fontos szerepe van a társadalmi kompetencia fejlődésében, mivel a társadalmi készségek jól tükrözik a környező kultúra sajátos követelményeit. A hatékony társas kapcsolatok kialakulásának előfeltétele a környezetünkben érvényes kapcsolati minták, interakciós forgatókönyvek ismerete. A társadalmak között kulturális differenciák mutatható ki. Alapvető különbség, hogy egy adott társadalom individualista, esetleg kollektivistá orientáltságú. Az individualista rétegben a személyes célkitűzések, valamint érdekek a meghatározóak, amíg a kollektivistá társadalom az egyén céljait alacsonyabb rendűnek tekinti a kollektivitás, továbbá a konvenciók fenntartására vonatkozó cselekedetekkel szemben (Rózsa – Kő – Oláh, 2006).

Barry, Bacon, valamint Child összehasonlította 71 természeti nép kultúráját abból a célból, hogy milyen az kisgyerekekkel szembeni elfogadás, továbbá engedékenység. Így népcsoportok között megkülönböztettek elfogadó és nem elfogadó kultúrákat. Az elfogadó kultúrákban a csecsemőkkel szemben alkalmazott fizikai büntetés száma alacsony volt, azonban a nem elfogadó kultúrákban a fő cél a szófogadó viselkedés kialakítása volt, valamint arra is fektettek hangsúlyt, hogy szorongást keltsenek a rosszul viselkedő gyerekekben. Különböző kultúrák gyermekeinek proszociális cselekedetei között eltéréseket fedeztek fel. Azokban az államokban, ahol a gyermekek kiveszik a részüket a családi, továbbá a háztartási munkákban, hamarabb válnak empatikussá, mint az olyan államokban, ahol a gyermekeknek nem kell segíteniük otthon (Zsolnai, 2013).

Kultúránként az anya-gyermek kötődési rendszerekben is eltérést találtak. Az izlandiak körében az önállóságra készítés, az édesanya és a gyermek közti távolságtartás

volt jellemző. Az arab édesanyák a büntették gyermeküket, elégedetlenek voltak velük szemben, amíg a kínai anyáknál a gyermek szükségleteinek tudatos, nevelő korlátozása volt megfigyelhető. Az anya-gyermek kapcsolatot befolyásolják az ökológiai és klimatikus szempontok is. Délen a testen hordozás dominált, míg északon a bölcsőben tartás. Ez meghatározza az anya-gyermek közti kommunikációt, kötődést. Néhány kultúrában ez a kapcsolat kulturális kód alapján sérül. A Bali-szigeti lakosságnál például gátolt szemkontaktus, a Sebei törzsnél megfigyelt érintés, továbbá tekintettartás, esetleg az ókínai példa, ami szerint az első három napon nem szabad karra venni az újszülöttet. Az inkák a csecsemőt nem vették ki a bölcsőből. Az albánoknál és a csángóknál a babákat pólyába tették, ami jelentősen akadályozta a mozgást. Ezek viszont kivételeknek tekinthetők, mert az édesanya közelsége, a ringatás a pólyában tartott újszülöttet is kötődési kapcsolatban tartotta. Ezek a példák bizonyára igazolják, hogy az emberek társas viselkedése mennyire kultúrafüggő, és hogy a társadalmi kompetencia sokféle kulturális faktor együttes hatása által fejlődik (Zsolnai, 2013).

1.2.2. A család

A kisgyermekkor szocializáció nem más, mint ami során a gyermek megtanulja megismerni a körülötte lévő világot és önmagát, elsajátítja az együttélés szabályait, a lehetséges viselkedési módokat, fő színtere a család. Schneider modellje szerint a kiskorúak szociális viselkedését közvetlenül hat tényező befolyásolja:

- 1) az apa szociális kompetenciája
- 2) az anya szociális kompetenciája
- 3) a gyerek temperamentuma
- 4) a nevelés
- 5) a testvéri hatás
- 6) az anya-gyerek közötti kötődés (leginkább ez határozza meg, hogy a későbbiekben milyen lesz a gyermek szociális viselkedése) (Zsolnai, 2013).

Közvetetten a társadalmi, ezen kívül gazdasági feltétel, a szülők személyek közötti kapcsolathálója, valamint a kulturális normák, továbbá értékek köre befolyásolja a viselkedés alakulását. Ezen három csoport hasonló a Bourdieu által leírt, a szocializációs folyamatot domináns tőkefajtákkal.

Eszerint a tőkének három fajtája van:

- 1) gazdasági
- 2) társadalmi
- 3) kulturális.

A gazdasági tőke, amely a schneideri modellben a szociális, valamint az ökonomiai feltételekben jelenik meg, olyan erőforrás, ami közvetlen módon pénzzé alakítható, és esszenciális szerepet játszik a hatalomelosztás és a társadalmi pozíció megszerzésében. A fizetés, a vagyon, ezen kívül a foglalkozás révén birtokolt anyagi hatalom visszahat a családban történő gyermek vagy gyermekek nevelésére. A társadalmi tőke olyan erőforrás, amely a meglévő, továbbá a számba vehető kétoldalú ismertség, valamint elismertség viszonyainak birtoklását jelenti. Schneider modelljében a kulturális normák, ezen kívül értékek csoportja elsődlegesen a társadalmi tőke tartalmának tekinthető, de ezzel együtt kapcsolatban áll a kulturális tőkével is, ami Bourdieu szerint a társadalmi pozíciókhoz szükséges esszenciális ismereteket tartalmazza. Ezek megtanulása hosszú ideig tart, és a tanulás történhet az anyagi hordozók révén is, így ezen tőkefajta társul az intézményes neveléshez, valamint oktatáshoz is (Kasik, 2010).

A szülők más felnőttekkel való társadalmi interakciói, ezen kívül ezek minősége befolyással bír a kiskorúak társas viselkedésére. Valamint a szülők baráti kapcsolatai is kihat a gyerekek kortárskapcsolataira. Azoknak az édesapáknak a gyerekeit, akik barátaikkal szemben negatívak voltak, és nem voltak elfogadóak, társaik nem kedveltél, ezen kívül nem is akartak velük barátkozni. Az elszigetelődött édesanyák gyerekei visszahúzódóak voltak, társaik kerülték őket, valamint nem barátkoztak velük. A családok társadalmi kapcsolatrendszere is mintaként szolgál a kisgyerekeknek. A szegényes családban nevelkedő gyerekek nehezebben tudnak barátokat találni, szociálisan elszigeteltté válnak, így kevés lehetőségük van a társas viszonyokra (Zsolnai, 2013).

A társas viselkedés elsajátításában nagy szerepük van a szülőknek, mivel viselkedésük példaként szolgál az utánzás, a mintakövetés, valamint az azonosulás folyamatában. A gyerekek megfigyelik, hogy a férfi és a női viselkedés különbözik, megtanulják, hogy a felnőttek a fiúkat, továbbá a lányokat a különféle viselkedésekért eltérő módszerrel jutalmazták, esetleg büntetik. Ez alapján olyan viselkedéseket választanak, amik jutalomhoz vezetnek. Az megfigyelés alapján történő tanulás függ a hozzáférhetőségtől, a figyelemtől, az emlékezettől, a mozgásreprodukciótól, valamint a motivációtól. A megtanulandó viselkedésnek a kisgyerekek számára közvetetten vagy közvetlenül hozzáférhetőnek kell lennie. A figyelem is lényeges feltétel, ugyanis enélkül a nem tudnának összetett viselkedéseket megjegyezni. Sok esetben többször is meg kell figyelniük egy bonyolultabb helyzetet, hogy a használt viselkedési formákat meg tudják határozni (Zsolnai, 2013).

Számos adat világít rá arra, hogy a szülők nem pusztán példaként szolgálnak a gyermekeiknek, hanem jutalmazták, valamint büntetik is a nemekkel ellentétesnek tartott

viselkedéseket. Fagot egy vizsgálatában azt találta, hogy sok szülő a lányukat dicsérettel jutalmazza a babázásért vagy a táncolásért, azonban, ha a fiúk babáznak, támogatást kérnek vagy segítségre ajánlkoznak, abban az esetben azt nem helyeslik. Az eredmények alátámasztják a szociálistanulás-elmélet feltevését, ami szerint a jutalom, valamint a büntetés megoszlása befolyásolja a nemnek megfelelő viselkedési formákat (Cole – Cole, 2001).

1.2.3. Az iskola

A család után, ami a legjobban hat a társadalmi kompetencia gyermekkori fejlődésére az nem más, mint az iskola. Moos szerint ez a következő faktorok együttes hatásának eredménye:

- az iskola, továbbá az osztály fizikai környezete
- társadalmi strukturáltsága és kultúrája.

Tunstall szerint a diákok társadalmi kompetenciájára fejlesztően hat a meleg, nyílt iskolai légkör, a jól megfogalmazott célok, továbbá szabályok, a tanulóközpontú tanulás, valamint tanítás, a kooperatív tanulási formák, a többféle tanulási források biztosítása, a gyerekek elfogadása, a pedagógusi szabályozás a diákok felett és a személyközi kapcsolatok sokasága (Zsolnai, 2013).

A XX. század első felében megjelenő reformpedagógiai irányzatok, legfőképpen Montessori munkássága nyomán ismert, hogy a megfelelő iskolai légkör kialakulására az iskola épülete, a tantermek berendezettsége, a felszereltség, a bútorok mind hatással vannak. Az új kutatások (pl. Peisner-Feinberg, Clifford, Howes, Kagan – Yazejian, 2001) teljesen alátámasztják Montessori elképzeléseit, hangsúlyozva az óvodai, ezen kívül az iskolai játékok, berendezések szerepét a gyerekek társadalmi fejlődésében. Az iskola társadalmi struktúrájának egyik legfontosabb szereplője a tanár. A társadalmi viselkedés alakulásában meghatározó a személyes kapcsolata a diákokkal, legfőképpen kisiskolás korban, ugyanis ekkor a gyerekek egy-két tanárral vannak csupán tartós interakcióban. Szintén hatással lehet még a gyerekek viselkedésére a megnyilvánulásaikra irányuló tanári visszajelzések (Zsolnai, 2013).

Domináns ereje van a tanár empátiájának is. Rogers már az 1940-es évek során fölhívta a figyelmet ennek fontosságára a gyógyításban, ezen kívül a pedagógiai munkában egyaránt. A tanulóközpontú tanítás újfajta pedagógusi magatartási stílusra épül. Ennek legfőbb kulcsszavai az empátia, a kongruencia, ezen kívül a másik személy feltétel nélküli elfogadása. A vizsgálati adatok alátámasztják, hogy a tanulóközpontú edukáció kedvezően

hat a diákok társadalmi kompetenciájának fejlődésére, egy-két kutató pedig a pozitív társkapcsolatok fejlődése alapján tekinti az empátiát (Horváth, 1994).

A szociális kompetencia fejlődésére a pedagógusok képviselte vezetési stílusok is különféle hatást gyakorolnak. A Lewin által behatárolt vezetési stílusok – tekintélyelvű, demokratikus, anarchikus – közül a demokratikus az, amelyik a legideálisabb feltételeket teremti meg a gyermekek szociális viselkedésének pozitív fejlődéséhez. A diákok lehetőséget kapnak olyan készségek gyakorlására, mint az empátia, a támogató magatartás, esetleg az együttműködés. Brothphy-Herb, Lee, Nievar, továbbá Stollak (2007) közvetlen kapcsolatot találtak a pedagógusi viselkedés, az osztály társadalmi klímája, valamint a gyerekek társas kompetenciája között. Az osztály társadalmi légköre az, ami leginkább meghatározta a pedagógusok viselkedését, továbbá a gyerekek társadalmi kompetenciájának alakulását (Zsolnai, 2013).

A társadalmi kompetencia fejlődését az iskola által közvetített társadalmi értékek köre is befolyásolja. Nagy (1996) szerint az értékek hierarchikus rendszert alkotnak. Ennek a csúcán olyan értékek állnak, amelyek végső viszonyítási alapként szolgálnak, valamint minden más értéket kontrollálnak. A társadalmi értékrendben ez az érték a proszocialitás, ami a másik személy, a csoport, valamint a másik csoport, a társadalom, ezen kívül a másik társadalom túlélését támogató életmódként értelmezhető. Az iskolában a tanár az a személy, aki ezt a legjobban közvetítheti a diákok felé a személyes kapcsolatain keresztül. Ha egy tanár mintát tud adni, és értékeket közvetít, az fejlesztően hat tanítványai személyiségére (Zsolnai, 2013).

1.2.4. Kortárscsoport

A kiskorúak társadalmi viselkedését a kortárscsoport nagymértékben alakítja. A kortársak funkciója már a kisgyermekkorban is hatalmas, s ez a gyerekek növekedésével egyre csak erősebbé és fontosabbá válik. Schaffer, továbbá Brody (1981) szerint a társak minimum háromféle módon segítik egymás társadalmi fejlődését. A viselkedés némelyik fajtáit megerősíthetik, amíg vannak olyanok, amelyeket gátolhatják. Példaként viselkedhetnek, akik jelzik a másik részére bizonyos magatartás adekvát, esetleg inadekvát voltát. Lehetőséget teremtenek arra, hogy a viselkedést érintő szabályok megalkotásában a gyerekek ugyanolyan félként vehessenek részt. Kisiskolás kortól kezdve a gyerekek egymásra gyakorolt hatása egyre erősebb, amíg ezzel párhuzamos módon a felnőttek befolyása lépcsőzetesen csökken. Az életkorral a társadalmat szem előtt tartó akciók száma is növekszik, különösen a tartós baráti kapcsolatokban. Ennek mindennapi megnyilvánulása, hogy megosztják egymással dolgaikat, valamint mindenben segítenek

egymásnak. Ugyanis minél több időt van a gyerekek barátai, kortársai között, annál több alkalma nyílik, hogy társadalmi szerepeit gyakorolja. Azonban az igazi barátságról, csoporttagságról leginkább a prepubertástól számítva lehet beszélni, ekkor a kapcsolatok már stabilizálódnak, és megjelenik a kölcsönös bizalom (Cole – Cole, 2001).

A kortársak közötti interakciók olyan társadalmi készségek fejlődését segítik elő, amelyeket a szakirodalom nagyobbik része társas kompetenciának nevez (pl. Cole – Cole, 2001).

Goodnow, továbbá Burns (1985) ennek a legfontosabb összetevőit a következőképpen foglalja össze:

- megfelelő kezdeményezőkézség,
- az elvárások elsajátítása,
- rugalmas alkalmazkodás,
- a másik fél szempontjainak a figyelembevétele,
- nyitottság a másik felé,
- kompromisszumkézség.

Ezek megtanulása a társas kapcsolatokhoz szükséges társadalmi készségek fejlődését segítik elő, amik hosszabb időszakon keresztül meghatározzák a gyerekek társadalmi kapcsolatait (Zsolnai, 2013).

II. A pályorientáció fogalma

A pályorientáció kifejezést nagyon sokan használják, viszont annak tartalmát számtalanszor összekeverik más, pályaválasztáshoz, munkakereséshez tartozó fogalmakkal. Meghatározása alapján, a pályorientáció a segítő kapcsolatok egyike. Egyfajta tanácsadás, melynek célja a teljes körű információ nyújtása, az egyén igényeinek megfelelően. A pályorientáció folyamatában előkészítjük és megalapozzuk a pályával kapcsolatos döntéseket. Támogatjuk a felkészülést az ismétlődő pályaváltásokra is, tehát ez a tevékenység nem csupán az iskolához kötődik, hanem az aktív életkor bármelyik szakaszában szükséges lehet (Suhajda, 2017).

II.1. A pályorientáció általános fogalma és jelentősége, történeti háttere

A pályaválasztás, esetleg szakmaválasztás minden ember életében lényeges döntési pont. Szilágyi elmondása szerint a pályaválasztás nem más, mint *„az egyén a fennálló lehetőségek alapján önállóan, céljának megfelelően kiválaszt egy olyan foglalkozást, tevékenységet, amely lehetővé teszi, hogy a társadalom és/vagy a maga számára értéket tartalmazó munkát végezhesen.”* (Szilágyi 2000:16) A sikeres pályaválasztási döntést meg kell előznie egy tájékozódási folyamatnak, amely felkészíti az adott személyt a kompetens döntés meghozatalára. Ezt a megelőző felkészítő, valamint informálódó folyamatot nevezzük pályorientációnak. Ez a két terület szorosan összefügg, és jelentős hatással vannak egymásra, emiatt együtt tárgyalásuk elkerülhetetlen (Suhajda, 2017).

A pályaválasztáshoz, valamint pályorientációhoz kapcsolódó tartalmak összetettek, rengeteg tudományágból építkeznek. A terület összetettségéből, ezen kívül a kapcsolódó területek sokaságából adódóan a fogalom definiálása több kérdést is felvet: a területen munkavállaló szakemberek fogalomértelmezése sem egységes. Gondot jelent ezen felül, hogy gyakran előfordul a pályorientációhoz kapcsolódó kifejezések, fogalmak keverése, továbbá a részterületek szinonimaként való használata is jellemző (pl.: szakmai orientáció és pályorientáció) még professzionális anyagokban is. A köznevelés tekintetében legjelentősebb két tudomány, a pedagógia, valamint a pszichológia oldaláról a témával kapcsolatos igencsak fontos elméleti keretei kerülnek ismertetésre (Suhajda, 2017: 9).

A pályorientáció a hazai szakmai köztudatban egy jól körülhatárolt elméletként és gyakorlatként jelenik meg, amely virágzik. Ha azonban alaposabban megvizsgáljuk, kiderül, hogy sokféle elképzelés él róla. Sokan a pályaválasztás szinonimájaként kezelik, vagy összekeverik a szakmai orientációval. Részben igazuk is van, hiszen mindkét

kifejezés tartalmazza a „pálya” és az „orientáció” elemeket. Gyakran a szolgáltatások kiterjedt hálózatát értik alatta, máskor a személyiségfejlesztő módszerek alkalmazását, iskolai foglalkozásokat vagy a fiatalokkal elsajátíttatni kívánt készségeket és ismereteket. Abban mindannyian egyetértenek, hogy a pályaaorientáció egyfajta ismeretszerzés, amely segít a fiataloknak eligazodni a világban és tudatosan tervezni a pályájukat (Völgyesy, 1967).

Manapság már az is jelentős előrelépés lenne, ha a pályaválasztási tanácsadást és a pályaaorientációt nem egymás szinonimájaként alkalmaznánk. Az európai és angolszász szakirodalom ugyanis a szisztematikus, fejlődéslélektani és életkori sajátosságokhoz alkalmazkodó pályaaorientációs pedagógiai tevékenységet az életpálya készségek kialakításának és fejlesztésének nevezi. Az Európai Tanács és a tagállamok kormányainak 2008. évi határozata is ezt a kifejezést használja, hangsúlyozva, hogy az életpálya-menedzselési készségek elsajátítása az életen át tartó tanulás folyamatába ágyazódik, tehát nem ér véget a formális ifjúsági képzéssel. Bár a hazai szóhasználatban ez a szemlélet újszerű, érdemes lenne a szakma fejlődése érdekében azonos fogalmi keretek kialakítására és bevezetésére törekedni (Völgyesy, 1967).

Magyarországon 1967-ben jelent meg az első kormányhatározat, amely a pályaválasztással foglalkozott. A pályaválasztási tanácsadás tényleges feladatait egy 1971-es határozat és annak egy évvel későbbi végrehajtási utasítása részletezte. Ebben megfogalmazódott a politika legfőbb szándéka, amely szerint a tanácsadói munkának elsősorban „a népgazdasági igényeknek megfelelően irányító hatás érvényesítésére” kell törekednie. Ez a szándék prioritást élvezett a munkaerő-szükségletek és a fiatal korúak személyi adottságainak összehangolásával szemben. A pályairányítás kifejezéssel leggyakrabban a hazai gyermekvédelem szakirodalmában találkozhattunk, különösen a bentlakásos intézményekkel kapcsolatos publikációkban. Az elmúlt rendszer terminológiája szerint a pályairányítás „a pályaválasztás tervszerű, munkaerő-gazdálkodás alapján történő céltudatos befolyásolása”. Ez gyakorlatilag pályakijelölést jelentett, amely figyelembe vette, hogy a környéken milyen továbbtanulási és elhelyezkedési lehetőségek álltak rendelkezésre a fiatalok számára (Suhajda, 2017).

A pályaválasztás döntést jelent két vagy több pályalehetőség közül. A társadalomba való beilleszkedés egyik legfőbb eleme a pályaválasztás, melynek központi mozzanata a döntéshozatal. Ezért mondhatjuk, hogy a pályaválasztás során a döntési folyamat kerül az előtérbe, és ennek támogatására a hazai iskolarendszer jellemzően kampányszerűen, leginkább a jelentkezési határidőt közvetlenül megelőző időszakban, az ún. pályaválasztási napok során biztosít lehetőséget. Ez azonban nem elegendő, mivel a pályaválasztási döntés

az egész pályafejlődés egyik legfontosabb szakasza. Völgyesy szerint a fiatalok csak megfelelő előkészítés után képesek integrálni pályaválasztásukba a közvetlen környezet és a társadalom hatásait, valamint személyes tapasztalataikat. A fiatalok környezetének információs szintje nagymértékben befolyásolja a döntési lehetőségek számát. Pályaválasztáskor lényeges, hogy a fiatal rendelkezik-e megfelelő ismeretekkel és a választott szakmájáról vannak-e elképzelései. Minél alacsonyabb az információs szint, annál valószínűbb, hogy a döntés spontán, véletlenül vagy kényszerből történik (Molnár, 1979).

II.2. A pályaaorientáció pszichológiai alapjai

A pályaválasztás kérdése a munkamegosztás megjelenésével került elő elsőként az emberiség történetében. Minél bonyolultabbá vált ez a társadalmi mechanizmus, annál nehezebbé vált az emberek számára ez a döntés. A pályák, szakmák elkülönülésével pedig egyre nagyobb lett az igény arra, hogy a munkavállaláshoz, pályaválasztáshoz kapcsolódó kérdéseikre jó információt kapjanak az alanyok. A jó pályaválasztás, továbbá a sikeres pályamegvalósítás érdekének megfelelően ugyanis szükséges megismernünk az életpálya feltételeit alkotó különböző készségeket, adottságokat, emocionális adottságokat, a pályatevékenység motiválásának a személyiségben gyökerező törvényszerűségeit. Ez azért fontos, mert a pályaválasztással nem csak jövőbeli munkavégzésünket választjuk meg, hanem a társadalmi munkamegosztásban elfoglalt helyünket, valamint életstílusunkat is (Molnár, 1979).

A pályaválasztási tanácsadás több tudományt, szakterületet érintő tevékenység, amelyben segítségül hívjuk a pedagógia, a pszichológia, a szociológia, a munkatudományok, valamint a közgazdaságtan egyes területeit. A pályaválasztás lényeges teendője a modernizálódó világban a személyek jobb alkalmazkodását kiszolgálni. Ennek érdekének megfelelően a pályaválasztás célja az, hogy olyan információkat adjon, ami lehetővé teszi a munkamegosztási rendszerbe való hatékonyabb beilleszkedést azáltal, hogy érvényesüljenek a pályaválasztó egyéni jellemzői, ami biztosíthatja az önálló boldogulást is” (Völgyesy, 1976).

A pályaválasztási tanácsadás pszichikai megfelelő alapjának kialakítása hosszú időre nyúlik vissza: már a XX. század fordulóján megalakuló pályaválasztási tanácsadók is pszichológiai technikákat használtak. A pszichikai irányzatok közül a pályaválasztási tanácsadásra a kísérleti pszichológia, a differenciálpszichológia, valamint a pszichotechnika volt a legnagyobb hatással (Suhajda, 2017).

A XX. század során a pályaválasztás körülményeit sokan kutatták. Különböző magyarázatokat adtak a személyiség, valamint a kultúra, az illető és a környezet közti kapcsolatok hatásairól: a létrejött teóriák különböző tényezőre helyezik a hangsúlyt. Ezek némelyike a környezetet (társadalmi, illetve gazdasági tényezőket) tartja fontosnak, vannak, akik a személyiséget, a magatartást helyezik a középpontba, megint mások a személy képességeit, valamint a lelki mozzanatokot tartják meghatározónak a pálya kiválasztásának folyamatában (Suhajda, 2017).

A pályaválasztás egyszeri történés, amely egy adott életszakaszra korlátozódik. A pszichodinamikai teóriák a pályakeresést, valamint a pályán tanúsított magatartást befolyásoló faktorokat elemzik. Ezek a faktorok jellemzően azok a kora gyermekkori élmények, igények, hajlamok, amik kialakítják az egyén személyiségét. A döntéseméletek a pályaválasztást a választási, valamint a döntési folyamatokkal magyarázzák, továbbá a szakmai fejlődés egyéni feltételeiből indulnak ki. A döntéseméletek jelentősége, hogy az emberek felismerik, hogy a professzionális pályafutást nem az egyszeri döntés, annál inkább a döntések sorozata határozza meg. A szociokulturális meghatározottságra épülő teóriák lényeges megállapítása, hogy a pályaválasztás egy olyan mechanizmus, amely az egész életpályát magába foglalja, viszont azt legnagyobb mértékben a társadalmi hatások befolyásolják. Emiatt a pályaválasztásban fontos szerepe van a csoporthatásnak, valamint a vonatkoztatási személyeknek és a társadalmi közegnek (Szilágyi, 1993).

Donald E. Super kutatásai szerint a pályaválasztási folyamat az életszakaszok sorozata, amelyben a fejlődés nagyon jól irányítható. Elmélete a pályaválasztást és a pályán mutatott magatartás összetett szemléletén alapul. Ezzel azt juttatja érvényre, hogy a pályaválasztás, valamint a szakmai fejlődés egy életre szóló folyamat, amely a személyiséggel, továbbá a pályával kapcsolatos követelmények egymásra hatását dinamikus egységben kezeli (Suhajda, 2017).

II.3. A pályaaorientáció pedagógiai kérdései

A kisgyerek fejlődését sok tudatos, valamint nem tudatos hatás befolyásolja, alakítja. Ezek közül vannak, amelyek közrejátszanak a pályaválasztásának előkészítésében, valamint a felnőtt életének pályamegvalósításában is. Ezért nemcsak a pályaválasztást közvetlenül megelőző időszak fontos, hanem a régebbi, a gyermekkori évek is. Csirszka János értelmezése szerint, kisgyermekkorban a család, később az iskola, serdülőkortól a barátiok és az olvasmányok maradandó hatást gyakorolnak a gyermekekre. A gyermekek a serdülőkorban tudatosabban kezdenek ismerkedni környezetükkel és önmagukkal is, saját erővel fordulnak egyéni életpályájuk megtalálása felé. Ifjúkorban a pályákról és

önmagukról különböző képet alkotnak. Ebben az időszakban az önuralom, cselekvőképesség és tárgyilagosság jellemzi őket. Szeretnének jó felnőtté és szakemberré válni, ettől kezdve a személyiség fejlődése a társadalmilag hasznos önmegvalósítás felé terelődik. A pályaválasztást és a későbbi pályasikert vagy pályakudarcot belső és külső tényezők befolyásolják.

Belső tényezők:

- gazdasági és társadalmi hatások
- hajlamok
- igények
- önismeret

Külső tényezők:

- pályák követelményei
- képzési lehetőségek
- gazdasági és társadalmi hatások (Suhajda, 2017: 12).

2.3.1. A pályaválasztási döntést meghatározó körülmények

Az ifjú pályaválasztási gondjait először a családjával beszéli meg. A szülők, nagyszülők, idősebb testvérek foglalkozása révén jut a legtöbb információhoz azokról a munkakörökről, amelyekben dolgoznak, vagy dolgoztak. A család számtalan jellemzője kihat a fiatal pályaválasztására: az gazdasági státusz, a társadalmi helyzet, az etnikai hovatartozás, a családi érték-, valamint normarendszer, a családi kapcsolatrendszer ezenkívül a szülők iskolázottsága is nagyban befolyásolhatja a tizenévest a döntésében (Lannert, 1998).

A formális nevelés leglényegesebb szervezete az iskola. A pályaválasztási döntés időszaka az ifjúkorra tehető. A személyiségfejlődés ekkor jut el ahhoz a szinthez, amikor a fiatalkorú már felelősségteljes elhatározást tud hozni. Az iskolának ezért fontos funkciója van a pályaválasztásban, egyfajta felkészítő szereppel is rendelkezik. Az oktatási intézmény két féle kepen befolyásolja a pályaválasztást. Egyrészt az iskola hírneve, megítélése is hatással van a tanulók pályaválasztására, másrészt az intézmény oktatási színvonala, valamint az általa közvetített értékek is nagymértékben orientálják a diákot. Emiatt fontos, hogy a pedagógusok mennyire segítik a diákokat a döntés meghozatalában (Rakaczkíné, 2009).

Az idő előrehaladtával a szülői, valamint a tanári befolyásolás mellett megnövekszik a barátok, csoporttársak befolyása. Hatásai azonos erősek, mint a családé,

továbbá a környezeté. A társasághoz tartozás élménye, a hasonló problémák biztonságot nyújthatnak a tizenévesnek: kortársi csoportjával halad az előre, és nem egyedül. A beszélgetések során felfedezhetnek olyan pályákat is, amelyekről eddig nem hallottak, emiatt ezek a kortárs csoportok az iskolai továbbtanulásban is kulcsfontosságú szerepet töltenek be (Rakaczkiné, 2009).

A választható szakmák jelentős hatást gyakorolnak a pályaválasztásra. A pályaválasztáshoz érkezve meghatározó az egyén pályaismeretének mennyisége, valamint minősége, hogy rendelkezik-e pályaképpel, mennyire ismeri saját lehetőségeit, adottságait. A képzési rendszer, valamint a választható képzések köre is szüntelen változásban van. Ennek okán a képzések célkitűzése, értéke, tartalma és minősége is hirtelen változhat, akár rövid időn belül, emiatt az oktatási, valamint képzési rendszer aktuális ismerete jelentősen lényeges a pályaválasztási döntés meghozatalakor (Suhajda, 2017).

Egyes közlemények rámutatnak, hogy a serdülőknek nagyon ködös fogalmaik vannak arról, hogy mit is jelent egyik vagy másik szakma, valamint, hogy mi szükséges hozzá. Napjainkban a legszámottevőbb hatás a televízió, és az Internet részéről éri a fiatalokat. Az Internet olyan lehetőségeket biztosít a pályaválasztással kapcsolatban, amely korábban lehetetlennek tűnt. Az Interneten megszerezhető adatok nagyban megkönnyítik a felvételi eljárással, elhelyezkedéssel kapcsolatos problémák megoldását. Emellett az írott sajtó, a pályaismertető folyóiratok, továbbá az álláshirdetési rovatok olyan információkat tartalmaznak, amelyből az egyén megtudhatja, melyik szakma jelenleg a legkeresettebb. Az adatok feldolgozása nem egyszerű feladat: a gyakorlat, valamint a segítő személyek, nagyban megkönnyíthetik a folyamat hatékonyságát (Suhajda, 2017: 12-14).

II.4. A pályaaorientáció korszerű értelmezése

A pályaaorientáció folyamatára rengeteg tényező hat, ezzel párhuzamosan a terület számos előrelátható nehézséget is magába foglal. Az 1990-es évektől a nemzetközi és a hazai szakirodalom a pályaválasztás helyett a pályaaorientáció fogalmát fogadta el. Nagy hangsúlyt kapott a folyamat elv, valamint az életút szemlélet és az életút tervezés fontosságát emeli ki. Ez azt fejezi ki, hogy a pályaválasztást, valamint az azt megelőző időszakot folyamatként kezeli, amely különböző döntésekből épül fel. A témával foglalkozó magyar szakemberek, az elnevezéstől eltekintve már a XX. század utolsó harmadában felismerték és megfogalmazták az új elképzelés lényegét, számtalanszor megelőzve a külföldi kutatókat (Suhajda, 2017).

A pályaaorientáció ma már egy olyan folyamat, amely nemcsak egy egyszeri döntési helyzetben, a pályaválasztás idején nyújt segítséget, hanem támaszként szolgál az egyén

pályája során adódó választások, vagy váltások esetén. Azt kell elérni tehát, hogy ez a segítségnyújtás valamennyi életszakaszban elérhető legyen az emberek számára. Kenderfi (2011) szerint a pályaeorientációs tevékenység sikerességét két tényező befolyásolja:

1. a fontos információk célba jutásának minősége
2. a segítő szolgáltatások minden esetben az adott felhasználói csoport igényeire épüljenek.

A pályaeorientáció tehát egy humán szolgáltatási forma, melynek központjában mindig az ember áll, a személyes érdekeivel, az egyedi életfelfogásával, jellegzetes élményvilágával, és az egyéni tapasztalataival (Suhajda, 2017).

2.5. A pályaeorientációs tevékenységek megjelenése kisiskolás korban

A kutatásokból megtudhatjuk, hogy a tanulók teljesítményét mindenekelőtt a tanári munka minősége befolyásolja, hiszen a pedagógusnak meghatározó szerepe van a tanítási-tanulási folyamatban (Sági – Ercsei, 2012).

Számos kutatás foglalkozott a tanári kompetenciák vizsgálatával és fejlesztésével, a szakmai tanulással, annak rendszeréről való intenzív gondolkodás és diszkusszió hazánkban legutóbb a Pedagógus Életpályamodell kapcsán került előtérbe (Hegy-Halmos Nóra, 2015).

2.5.1. Az iskolai pályaeorientáció módszertana

A pályaeorientáció a nemzeti köznevelési törvényben jelentős fejlesztési területként szerepel, melynek megvalósításában a pedagógusokra számottevő feladat hárul. Kérdés, hogy az oktatók rendelkeznek-e a feladat ellátásához szükséges ismeretekkel, hozzáértéssel és módszertani felkészültséggel. A pedagógusnak elég ismerete kell, hogy legyen, valamint fejlett eszköztárral kell rendelkeznie az önismeret fejlesztés, a pálya- és szakmaismeret területén. Falus Iván (1998) szerint a tanítók többnyire nem rendelkeznek átfogó módszertani tájékozottsággal, a megszokott tanítási gyakorlatban azt a néhány módszert alkalmazzák, amelyet ismernek, függetlenül attól, hogy volna azoknál célravezetőbb is (Hegy-Halmos Nóra, 2015).

Az iskolai pályaeorientáció módszertanát több irányból is megközelíthetjük:

- a pályaeorientációs tevékenység formáját tekintve,
- tartalmi elemekből kiindulva.

A tanár és a tanulók közös pályaeorientációs tevékenységének a következő formái vannak: a felvilágosítás, a látogatások szervezése, a csoportos foglalkozások, a csoportos

beszélgetések, az személyes tanácsadások. E folyamatok során információ átadás történik, amely javarészt előadás formájában történik. Létrejöhet osztályfőnöki órán, szülői értekezleten, pályaorientációs napon vagy más iskolai közegben. Az előadó nem minden esetben tanár, lehet a témában képzett szakértő, volt diák vagy akár szülő. A filmvetítés hasznos lehet az előadás színesítésére, vagy akár önmagában azzal, hogy a témát könnyebben feldolgozhatóvá és érthetővé teszi (Hegyi-Halmos Nóra, 2015).

Az egyéni tanácsadás nem tartozik a tanító pályaorientációs tevékenységei közé, mivel ahhoz speciális felkészültség szükséges, amely viszont nem része a tanárképzésnek. Erre a feladatra jó, ha az oktatási intézmény iskolapszichológust, diáktanácsadót vagy esetleg pályatanácsadót alkalmaz (Szilágyi, 1996).

II.5. 2. A pedagógus lehetőségei az iskolai pályaorientációban

A tanácsadás szó a köznyelvben sok esetben egyet jelent a „tanácsot adni” kifejezéssel, viszont a pszichológiában, valamint a segítő szakmákban olyan professzionális tevékenységet jelent, amely nem közvetlen megoldási lehetőségeket javasol a tanácskérőnek, hanem adat nyújtás által segíti őt abban, hogy önállóan hozza meg a számára legmegfelelőbb döntést. A tanácsadás alkalmával a két fél egyenértékű, valamint a tanácsadói tevékenységnek jól kidolgozott, továbbá felépített szisztémája van. Tanácsadói tevékenységet viszont csak az hajthat végre, aki arra teljes mértékben felkészült. A tanácsadói tevékenység szintjeit jól ábrázolja Wiegersma (1976) modellje, amely a tanácsadás öt szintjét mutatja be az információszolgáltatástól a pszichoterápiáig (Karner, 2010).

	Probléma jellege	Kliens jellemzői	Konzultáció jellege és célja
1. szint információs tanácsadás	nem világos, mindennapi élethelyzet, melyben a kliens tájékozódni akar a választási lehetőségek között	Önállóan képes dönteni a problémájában	Általános információnyújtás, információszolgáltatás a választási lehetőségekről, azok következményeiről általános, többrétű információ nyújtása
2. szint konzultáció	Bonyolultabb döntési helyzet, nagyobb információhiány, több ellentétes szempont, alternatívák mérlegelése	Bizonytalan, segítségre van szüksége a döntéshez, és /vagy ahhoz, hogy kitzúzza a célokat, megérte a körülményeket, kiválassza a jó megoldást	Információadás személyre szabottan, a döntés főbb szempontjait és az értékelés dimenzióit ki kell dolgozni
3. szint konzultáció	Komoly belső konfliktusok	Bizonytalan a jövőjében, irrális, inkonzisztens vágyak	Kliens feszültségének csökkentése, reális helyzet-értékelés kialakítása, konfliktusainak megértése és megoldása, klasszikus tanácsadási folyamat
4. szint fokális tanács- adás	Problémák kiterjedt köre, az élet több területén, a személyiség belső régiói is érintettek. Döntési és neuritikus problémák kölcsönös egymásra hatása	Elvárásai nem reálisak, éretlen interperszonális kapcsolatok, szorongás, aggodalom, esetleg merevség vagy visszahúzóds	A probléma fókuszba helyezése, a döntéshez komoly önismereti munka szükséges, pszichológiai tanácsadás és esetleg pszichoterápia
5. szint pszichoterápia	Integrációhiány, dezorganizált személyiség, pszichés és/vagy organikus patológia	Nem képes cselekedeteit összehangolni, nem képes a valóság követelményeihez igazodni, integráció hiánya, erős szorongás	Integráció elősegítése kliens továbbküldése pszichoterápiára

1. táblázat
A tanácsadás öt szintje (Karner, 2010).

Az iskolai pályorientációs tevékenység megvalósulásának három módja ismert, attól függően, hogy a tanárra mekkora feladatot bízunk. Az első módszerben a szaktanárok saját tantárgyukba foglalva fordítanak figyelmet a pályorientációra, annak minden elemét felölelve. Ez abban az esetben működik jól, ha a tanárok felkészítésük alkalmával megkapják azokat az ismereteket, amelyek a teendő elvégzéséhez szükségesek, tehát ismerik a pályákat, szakmákat, és a képzési utakat. A második módszerben a tanárok szerepe háttérbe szorul, szakképzettséggel rendelkező pályorientációs tanácsadóra, esetleg pszichológusra hárul a munka nagy része, aki tagja az intézmény személyzetének, viszont nem oktatói minőségben. Rendelkezik mindazzal az ismerettel és tudással, ami a pályorientációs tevékenységhez elengedhetetlen. Ebben a módszerben a tanár teendője a tantárgyának tanítása, a pályorientációs munkát a képzett szakemberek végzik. A harmadikat nevezhetjük akár vegyes módszernek is, amelyben a tanárok, továbbá a képzettséggel rendelkező szakemberek összefogva végzik a pályorientációt. Ebben az esetben a tanár teendője a tantárgya által megvalósuló pályorientációs bővítés mellett a tanórán kívüli pályorientációt támogató projektek és programok szervezése. A szakképzett tanácsadó teendője az önálló, valamint a csoportos tanácsadás. Így a pedagógus tanóráiba beépített pályorientációs elemeket a szakértelemmel rendelkező tanácsadó kiegészítheti (Hegyi-Halmos Nóra, 2015).

III. Pályaorientációs vizsgálatok a Fornoszi Gimnázium és a Beregszászi Horváth Anna Gimnázium alsó tagozatos tanulóinak körében

A pályaorientáció kisiskolás korban különösen fontos, mert ekkor a gyerekek még sokkal nyitottabbak és befogadóbbak a különböző lehetőségek iránt. Az iskolai évek alatt ugyanis a diák számos kihívással és nehézséggel találkozik, amelyek befolyásolhatják a pályaválasztását. Azonban, ha már korán megismerkedik a különböző lehetőségekkel és saját képességeivel, akkor nagyobb esélye van arra, hogy olyan pályát válasszon, amely valóban illeszkedik hozzá és amelyen sikeres lehet. A pályaorientáció tehát segíthet az egyénnek abban, hogy megtalálja a saját útját, és ezáltal boldog és sikeres életet élhessen.

3.1. A kutatás előzménye, módszere

A kutatásomat a Fornoszi Gimnázium és a Beregszászi Horváth Anna Gimnázium 1-4. osztályában végeztem el. A két intézmény négy osztályában összesen 60 diák volt, akivel interjút készítettem, ebből 29 gyerek a Fornoszi Gimnáziumban tanul, a Beregszászi Horváth Anna Gimnáziumban pedig 31. Kvalitatív kutatást végeztem, személyes interjút készítettem a gyerekekkel. Típusát tekintve félig strukturált interjút alkalmaztam, tehát voltak kérdések, melyekre jól körülhatárolható válaszokat vártam, azonban az interjú során nyitottabb kérdések is elhangoztak, vagy akár vissza is húzódtam, és több teret engedtem a gyerekeknek arra, hogy kifejtsék véleményüket, és érzéseiknek is hangot adjanak. Minden tanulóval egyenként beszélgettem, a diákok a társaik beszélgetését és válaszait nem hallották. Azért ezt a módszert választottam, hogy minél személyesebb kapcsolatot tudjak kialakítani az interjú alanyaival, sokkal több és részletesebb adatot tudtam így gyűjteni, mivel itt nem csak előre meghatározott kérdések voltak. A gyerekek így jobban ki tudták fejezni gondolataikat és érzéseiket.

Kutatásom célja az volt, hogy egy átfogó képet kapjak a kiválasztott iskolák diákjainak jövőképeről, és arról, hogy mik szeretnének lenni, ha nagyok lesznek.

A kutatási kérdések, amikre kerestem a választ a következők voltak: mi érdekl manapság a fiatalokat? Tudják a gyerekek már ebben a korban, hogy mivel szeretnének foglalkozni? Vannak terveik? A szülők vagy családtagok foglalkozása befolyásolja a gyerekek elképzelését? Életszerűbb válaszokat adnak-e felsőbb osztályokban, mint elsősben?

Hipotéziseim a kutatással kapcsolatban a következők:

H1: A szülők, a családi és baráti környezet valamennyire befolyásolja a kisiskolások pályaválasztási döntéseit.

H2: A családtagok pályaválasztása befolyásolja a kisiskolások döntéseit.

H3: Az érdeklődési terület, a hobbi és a tehetség befolyásolja a kisiskolások pályaválasztási döntéseit.

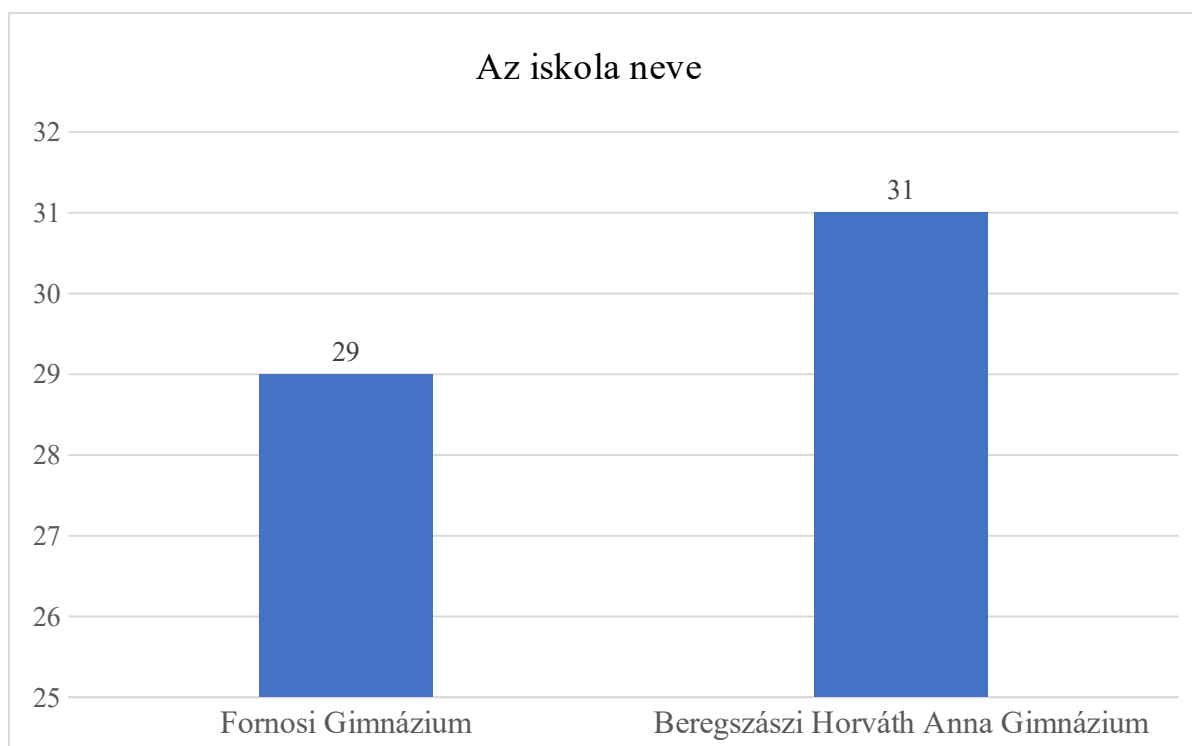
H4: Minél idősebbek a gyerekek, annál életszerűbb válaszokat adnak.

3.2. A kutatás eredményei, elemzések

Az interjúk során a gyerekek érdekes válaszokat adtak. Meglepő volt hallani némelyik gyerek szájából azt, hogy már most mennyi terve és álma van a szakmájával kapcsolatban. A legtöbben azt választották, amit jelenleg érdekesnek találnak, vagy amit szeretnek csinálni. A válaszokat befolyásolta az is, hogy milyen tapasztalatokat szereztek az adott területen, illetve, hogy milyen előítéletekkel rendelkeztek az adott munkakörrel kapcsolatban.

A kutatásom a 1., 2., 3. és 4. osztályos gyerekek között végeztem el egy falusi és egy városi iskolában, aminek köszönhetően 60 gyerekekkel sikerült interjút készítenem.

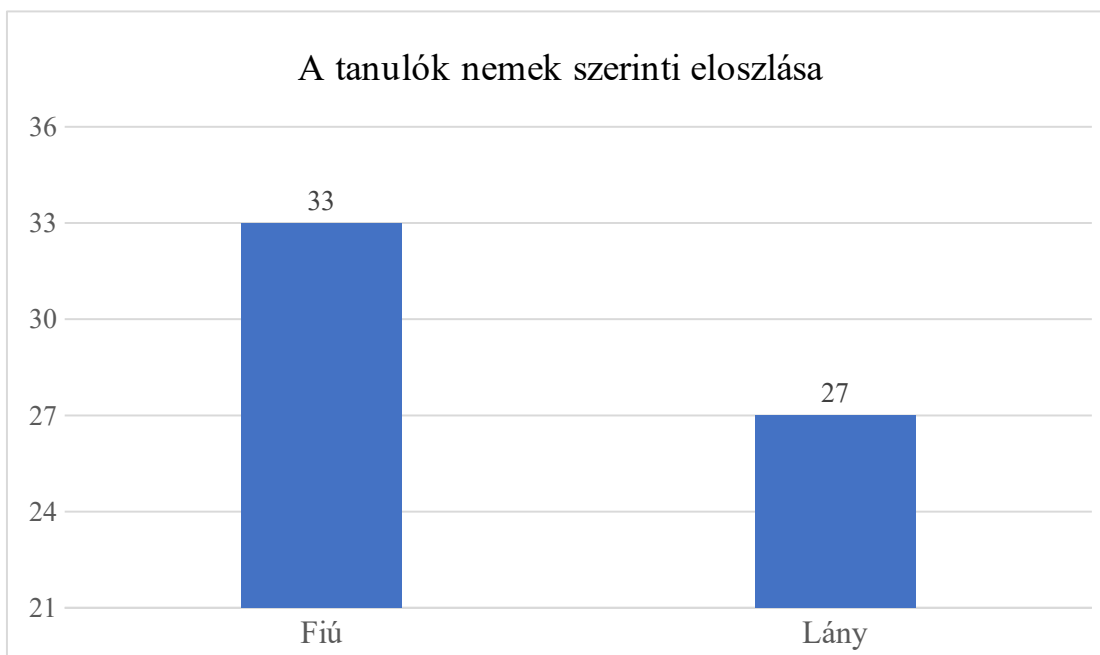
A Fornoszi Gimnáziumban 29, míg a Beregszászi Horváth Anna Gimnáziumban 31 alany volt.

1. ábra: Az iskola neve

Forrás: Saját kutatás

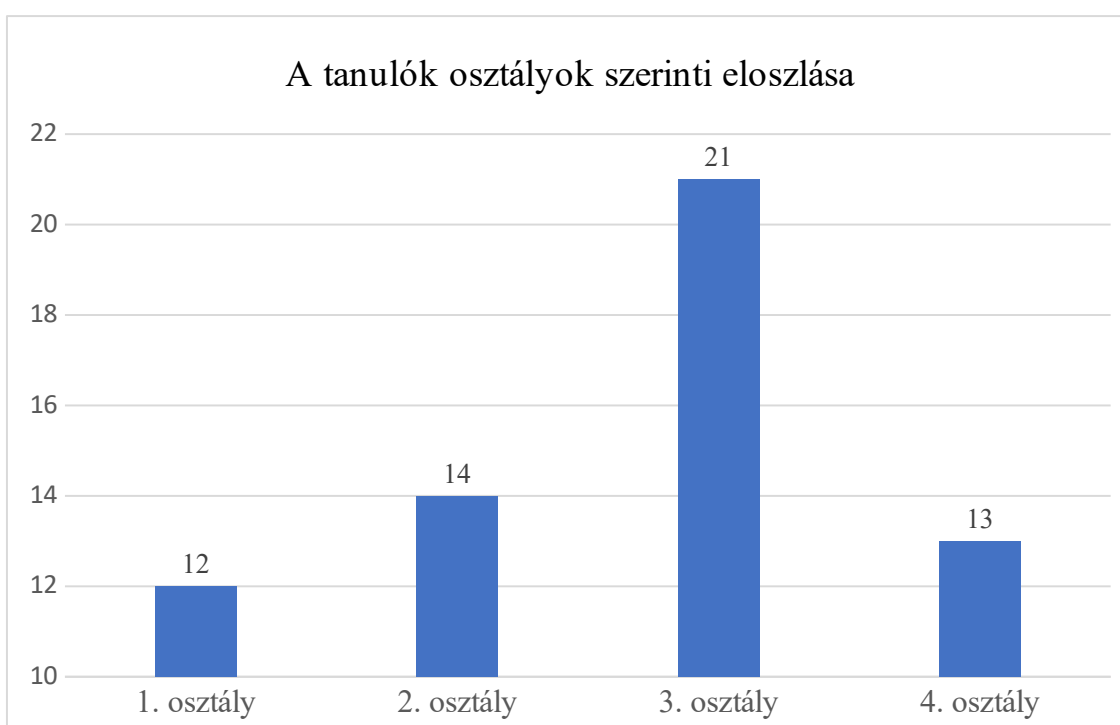
A két iskola tanulói közül 27 volt lány és 33 fiú.

2. ábra: A tanulók nemek szerinti eloszlása

Forrás: Saját kutatás

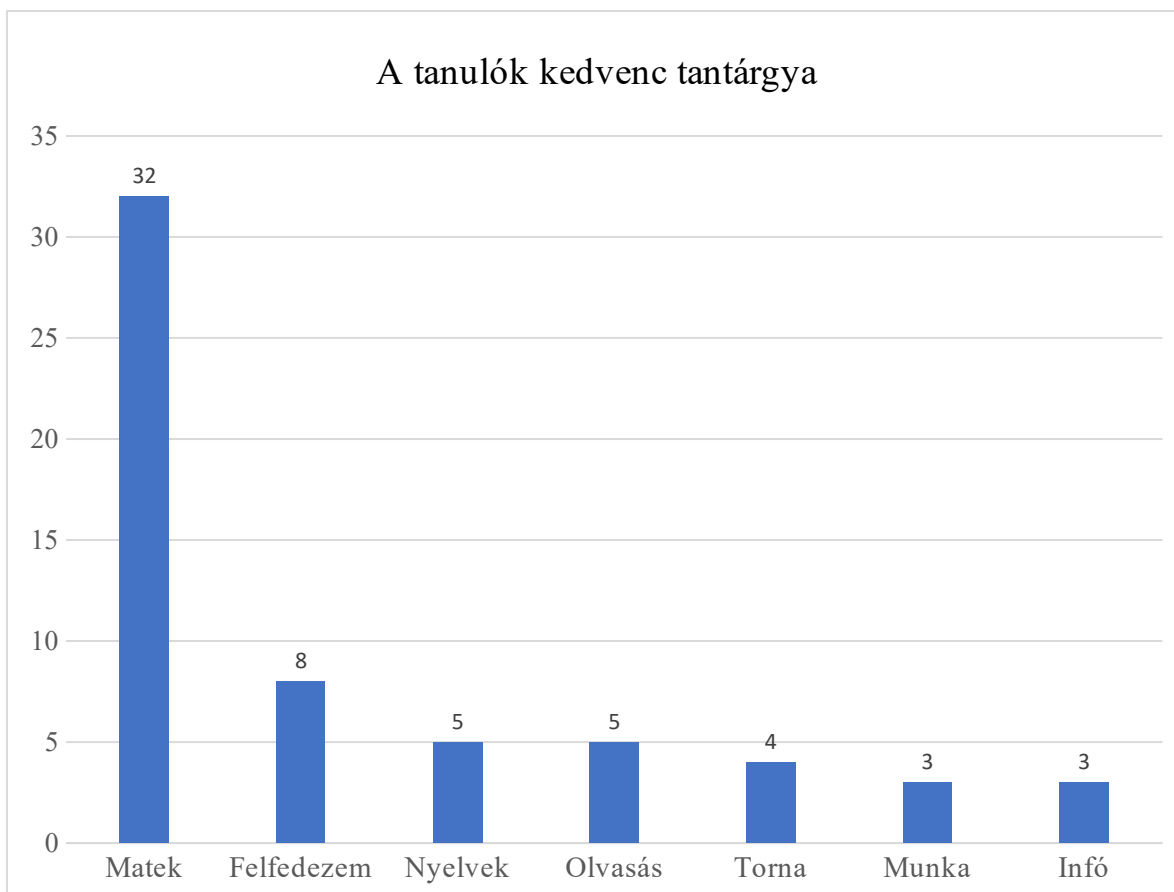
Az osztályok létszáma a következő volt: az első osztályosok összesen 12-en, a második osztályosok 14-en, a harmadik osztályosok 21-en, a negyedik osztályosok pedig 13-an voltak. Tehát a legkevesebb interjú az első osztályba, a legtöbb pedig magasan a harmadik osztályba készült.

3. ábra: A tanulók osztályok szerinti eloszlása

Forrás: Saját kutatás

Minden gyerektől megkérdeztem, hogy mi a kedvenc tantárgya, és a tanulók közül 32-en a matematikát választották kedvenc tantárgynak, ami a válaszadók 53%-a, tehát több mint a fele szereti a matematikát. 8 diák kedvence a felfedezem a világot, az 5 nyelvet kedvelő közül 2 gyerek kedvence az angol, 2 gyereké az ukrán és 1 gyerek választotta a magyar nyelvet. Szintén 5 diák kedvence az olvasás, 4 diák kedvence a torna, és 3 diák kedvence a munka, valamint az informatika.

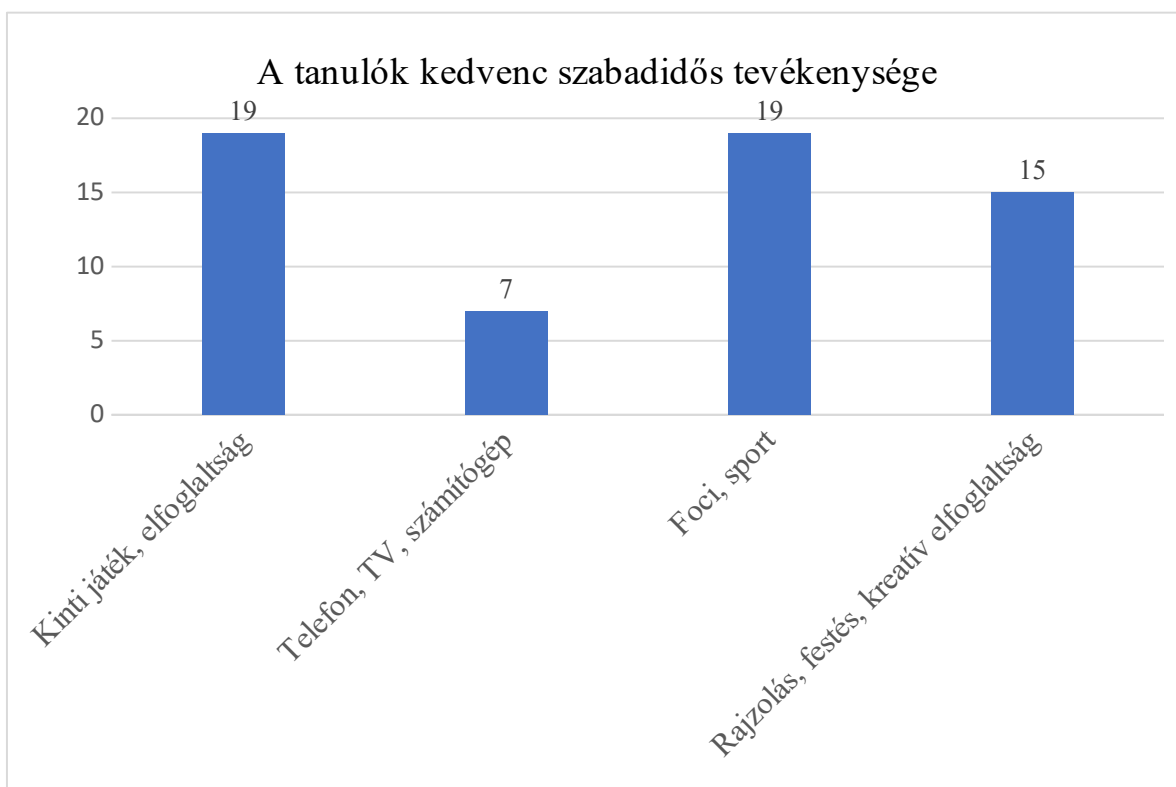

4. ábra: A tanulók kedvenc tantárgya

Forrás: Saját kutatás

A következő kérdésem az volt, hogy mit szeretnek szabadidejükben csinálni, mivel foglalkoznak leginkább. Pozitív eredményként kiemelném, hogy a megkérdezett gyerekek jóval több időt szánnak sportolásra, és a friss levegőn töltött játékokra, mint internetezésre és TV nézésre. 19 gyerek válaszolta azt, hogy leginkább kint szeret lenni és játszani. Játékok közül a fogócskát, a bújócskát, a labdázást említették a legtöbben, valamint az állatokkal való játszást. Szintén 19 diák választotta a sportot, nagyjából a focit. 15 diák valamilyen kreatív vagy fejlesztő elfoglaltságot mondott, mint például a festés, rajzolás,

színezés, olvasás, gyurmázás vagy a kézműveskedés. Csúpan 7 gyerek válasza volt az, hogy szabadidejében telefonozik, tabletezik, TV-t néz vagy videójátékot játszik.

5. ábra: A tanulók kedvenc szabadidős tevékenysége

Forrás: Saját kutatás

A kutatásom legfontosabb kérdése: „Mi szeretnél lenni, ha nagy leszel?” Ennél a kérdésnél fejtették ki leginkább a gondolataikat. Voltak meglepő válaszok, pozitív és negatív értelemben is. Három gyerek válasza maradt meg leginkább bennem, egy első osztályos kisfiúé, akitől megkérdeztem, hogy hol dolgozna szívesen és azt válaszolta, hogy a Máltai Szeretetszolgálatnál. Egy második osztályos kisfiú állatorvos szeretne lenni, ugyanis nem szeretné nézni azt, hogy az állatok betegség miatt szenvednek, vagy ha egy kocsi vagy valami bántotta őket. Egy harmadikos fiú pedig az embereken szeretne segíteni. Ebből látszik, hogy mennyi szeretet és felelősségtudat van a gyerekekbe már ebben a korban.

A legtöbb gyereknek már van elképzelése, hogy mi szeretne lenni, ha nagy lesz, ugyanis csak két gyerek válaszolta azt, hogy még nem tudja.

Rendőr	8
Tanár	6
Focista	6
Állatorvos/orvos	5
Körmös	4
Óvónő	3
Traktorista	3
Sofőr/taxis	2
Fodrász	2
Úrhajós	2
Influenszer	2
Nem tudom	2

Egy gyerek választotta a következő szakmákat:

- Tűzoltó
- Takarító
- Autószerelő
- Ügyvédnő
- Vadász
- Anya
- Segítő
- Cukrász
- Villanyszerelő
- Ügyvezető, igazgató
- Farmer
- Séf
- Régiség kereskedő
- Benzines
- Balerina

A legelterjedtebb hivatás a mai fiatalok körében a rendőr, a focista, valamint a tanár. Véleményem szerint a gyerekek döntéseire hatással lehet a szakmai hírnév, a gyerekek érdeklődési köre és tehetsége, ugyanis, ha egy gyerek szeret rajzolni, könnyen lehet, hogy leginkább a művészeti pályák iránt fog érdeklődni, ha élvezi a matematikát és a tudományokat, akkor viszont inkább a műszaki vagy tudományos területek felé fordulhat. Az iskola és a tanárok is jelentős szerepet játszanak abban, hogy milyen érdeklődési területek alakulnak ki a gyerekekben. A média, a társadalmi normák és a barátok is befolyásolhatják a gyerekek pályaválasztását. Például egy divatos vagy jól fizető szakma iránti közösségi érdeklődés lehet, hogy motiválja a gyerekeket arra, hogy azt a pályát válasszák.

Azt is megvizsgáltam, hogy a szülők pályaválasztása mennyire befolyásolja a gyerekek döntéseit.

6. ábra: Befolyásolja a tanulókat a szülei foglalkozása?

Forrás: Saját kutatás

A szülők foglalkozása, érdeklődése és hozzáállása nagy hatással lehet a gyerekek pályaválasztására. Ha a szülők például egy bizonyos szakmában dolgoznak, az gyakran megnyitja a gyerek számára azt a lehetőséget is, hogy ugyanazt a pályát válassza.

Jelen esetben csupán 11 gyerek választotta ugyanazt a szakmát, mint édesanyja vagy édesapja, és 49 gyereknek teljesen más elképzelése van a jövőbeli szakmájáról, mint szüleinek.

3.3. Következtetések, javaslatok

A kutatás elvégzésével sikerült jobban elmélyednem az elemi iskolás tanulók érdeklődési körében, valamint pályaválasztási szándékukban, hogy milyen pályára szeretnének lépni, és milyen szakmai területen kívánnak elhelyezkedni a jövőben. A kutatás rávilágít arra, hogy a gyermekeknek komoly elképzeléseik vannak már ebben a korosztályban.

A kutatás elvégzése előtt 4 hipotézisem volt:

H1: A szülők, a családi és baráti környezet valamennyire befolyásolja a kisiskolások pályaválasztási döntéseit. Voltak diákok, akiknek a szülei határozták meg, hogy mivel foglalkozzanak a későbbiekben, azonban többen voltak azok, akik önszántukból szeretnék követni a szülei, nagyszülei vagy más családtagjai példáját. Több esetben előfordult, hogy egy baráti társaságból többen is ugyanazt a szakmát választották, így beigazolódt, hogy a baráti környezet is hatással van a gyerekek pályaválasztására.

H2: A családtagok pályaválasztása befolyásolja a kisiskolások döntéseit. A megkérdezett tanulók közül 11-en választották ugyanazt a szakmát, amit az édesanyjuk vagy édesapjuk végez (6. ábra). Az eredmények alapján azt a következtetéseket lehet levonni, hogy a szülők és családtagok, valamint az ő foglalkozásuk hatással van a gyerekek pályaválasztására, de nem az egyetlen tényező. A gyerekek hajlamosak követni a szülei, testvéreik vagy más családtagjaik példáját, de mégis van egyéni szabadságuk a pályaválasztásban.

H3: Az érdeklődési terület, a hobbi és a tehetség befolyásolja a kisiskolások pályaválasztási döntéseit. Az érdeklődési kör és a hobbi szintén fontos szerepet játszhat a pályaválasztásban. Az eredmények alapján azt lehet mondani, hogy a szülők és családtagok foglalkozása mellett az érdeklődési kör és a hobbi is befolyásolja a gyerekek pályaválasztását, ugyanis akiket érdekel a foci, azok mind focisták szeretnének lenni, aki szereti a frizura készítést és tehetséges is benne, az fodrász szeretne lenni, aki autóval szeret játszani azt a taxis szakma érdekli stb., tehát ezáltal a harmadik hipotézis is igaz.

H4: Minél idősebbek a gyerekek, annál életszerűbb válaszokat adnak. A gyerekek korával együtt nő a realitásérzékük a pályaválasztás során. Az idősebb gyerekeknek nagyobb tapasztalatuk van az életben, és ez segít nekik abban, hogy realisabb döntést hozzanak a jövőjükéről. A kisebb osztályokba többször előfordult a rendőr, volt, aki úrhajós,

benzines vagy ügyvéd szeretett volna lenni, míg a nagyobb osztályokba a tanár, körmös és orvos volt többségben, ami a negyedik, egyben utolsó hipotézist igazolja.

A kutatásom és az eredmények nagyon érdekesek és hasznosak voltak abban, hogy megértsük, hogyan alakul a pályaválasztási döntési folyamat alsós tagozattól kezdődően. A szülőknek és pedagógusoknak fontos odafigyelni a gyerekek pályaválasztásával kapcsolatban, mivel a helyes döntés nagy hatással lehet a gyerek jövőbeli életére és boldogságára. Ezért a gyerekek érdeklődési körét és hobbi tevékenységeit figyelembe véve segíteni kell őket a pályaválasztásban. A gyerekeknek olyan szakmákat érdemes választaniuk, amely érdekli őket és amelyet örömmel végeznek. Ezért fontos a szülőknek és a pedagógusoknak segíteni a gyerekeknek az érdeklődési körük felmérésében, hogy megismerjék azokat a tevékenységeket, amelyek érdeklik és motiválják őket. Emellett lényeges, hogy olyan pályát válasszanak, amely összhangban áll képességeikkel, tehetségükkel és amelyek megfelelnek az igényeiknek és céljaiknak. Végül, de nem utolsósorban, fontos a gyerekek támogatása és bátorítása a pályaválasztásuk során. A szülőknek és a pedagógusoknak biztosítaniuk kell a szükséges támogatást és bátorítást a gyerekeknek a döntéshozatal során, hogy azok magabiztosan önmagukat megvalósítva választhassák meg a számukra legmegfelelőbb pályát. A támogatás és bátorítás lehetőséget ad a gyerekeknek arra, hogy felismerjék a képességeiket, erősségeiket, és olyan pályát válasszanak, amely valóban érdekli és motiválja őket. A szülők és pedagógusok ebben a folyamatban lehetőséget adhatnak a gyerekeknek, hogy kipróbálják különböző területeket, és támogassák őket abban, hogy találjanak olyan lehetőségeket, amelyek a leginkább megfelelnek az egyéni szükségleteiknek és érdeklődésüknek. Ezenkívül, ha a gyerekeknek van támogató közegük, amelyben a döntésüket elfogadják és támogatják, akkor azok magabiztosan indulhatnak el az általuk választott pályán, és könnyebben küzdenek majd meg az esetleges akadályokkal és nehézségekkel.

Alapvető, hogy már az alsó tagozaton elkezdjük a pályaorientációval kapcsolatos tevékenységeket, ugyanis pályaorientáció lehetővé teszi a gyerekek számára, hogy jobban megismerjék saját érdeklődési körüket, képességeiket és személyiségüket. Ennek eredményeként a gyerekeknek segít az önismeret fejlesztésében, ami elősegítheti a sikeres pályaválasztást a jövőben. Az alsó tagozaton való pályaorientáció lehetővé teszi a gyerekek számára, hogy megismerjék azokat a szakmákat és foglalkozásokat, amelyek érdeklik őket, és amelyekre később akár pályát is választhatnak. A korai tapasztalatok és ismeretek segíthetnek felkészülni a jövőbeli pályaválasztásra. Erre remek lehetőség lehet a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán meghirdetett pályaorientációs nyílt nap, ahol

a látogatók tájékoztatást kaphatnak a felvételi eljárásról, a Rákóczi-főiskola által nyújtott lehetőségekről, találkozhatnak az egyes szakok oktatóival. A nyílt nap alkalmából az érdeklődők érdekes programokon, interaktív foglalkozásokon vehetnek részt. A Pedagógia, Pszichológia, Tanító, Óvodapedagógia, Oktatás- és Intézményvezetés Tanszék az óvodások és kisiskolások számára mesesarokkal, kézműves foglalkozásokkal, népi játékokkal és akadálypályával, ügyességi, mozgásos játékokkal és feladatokkal készül.

Összességében tehát fontos és hasznos a pályaorientáció már az alsó tagozaton, mivel segíti a gyerekek önismeretének fejlesztését, felkészíti őket a jövőbeli pályaválasztásra, segíti az oktatás céljainak meghatározását és javítja a motivációt és a tanulási eredményeket.

Összefoglalás

A szakdolgozatom célja az volt, hogy tanulmányozzam a kisiskolás gyerekek képét a szakmákról, a munkában való elhelyezkedésről és a pályaorientációról. Kutatást végeztem a Fornos Gimnázium, valamint a Beregszászi Horváth Anna Gimnázium alsó tagozatos tanulói között, hogy minél jobban megismerhessem, mivel foglalkoznak szabadidejükben, mi a kedvenc elfoglaltságuk, milyen szakma érdekli őket. A kutatásomban segítségemre voltak az iskolák igazgatói, a gyerekek osztályfőnökei, valamint a gyerekek, akikkel tartalmas és mélyreható beszélgetést folytattunk, amely során számos érdekes és hasznos információ hangzott el.

A munkámban első fejezetében leírtam hogyan alakul a gyerekek szociális viselkedése, és hogy milyen tényezők befolyásolhatják. A kulturális hatások, az iskola, a család és a kortárs csoportok mind közrejátszanak abban, hogy hogyan is alakul és fejlődik a fiatal iskolások viselkedése. Fontos, hogy a gyerekek jó és ideális környezetben nőjenek fel. Lényeges tényező, hogy a szülők hogyan bánnak a gyermekkel, milyen a szülő-gyerek kapcsolat.

A második fejezetben kifejtettem mi is az a pályaorientáció és milyen jelentőségei vannak. A pályaválasztással a tanulók nem csupán a jövőbeli munkavégzésüket választják ki, hanem a társadalmi munkamegosztásban elfoglalt helyüket is. Ezért nagyon fontos már kisiskolás korban beszélgetni a gyerekekkel, felvilágosítani őket, hogy tiszta jövőképük legyen a munkájukkal, jövőbeli szakmájukkal kapcsolatban. A pedagógusokon kívül vannak úgynevezett pályaválasztási szaktanácsadók, akik segíthetnek ebben. Ez a pályaválasztási tanácsadás egy tevékenység, amely több tudományt és szakterületet is érint.

A pályaorientációs tevékenységek megjelenéséről is írtam kisiskolás korban. A tanulók teljesítményét először is a tanári munka minősége befolyásolja, hiszen a pedagógusnak meghatározó szerepe van a tanítási és tanulási folyamatban. Első tanára az tehát, aki leginkább befolyásolja, és aki hatással van a gyerek teljesítőképeségére.

A harmadik fejezetben a kutatásomat írtam le, és annak elemzését. Ebben a korban még több tényező is befolyásolja a gyerekek döntéseit, elképzeléseit a jövőbeli szakmájukkal kapcsolatban, azonban vannak gyerekek, akik már most határozott egyéni döntéssel rendelkeznek az álommunkájukról.

A kutatást egy falusi és egy városi iskolában végeztem, ahol összesen 60 diákkal készítettem interjút. A hipotézisek, melyeket a kutatás elvégzése előtt megfogalmaztam,

igaznak bizonyultak. A szülők, a családi és baráti környezet valamennyire befolyásolja a kisiskolások pályaválasztási döntéseit, és a családtagok pályaválasztása is hatással van a gyerekek döntésére.

Az érdeklődési terület, a hobbi és a tehetség szintén egy befolyásoló tényező lehet. A gyerekek korával együtt nő a realitásérzékük a pályaválasztás során, így minél idősebbek a gyerekek, annál életszerűbb válaszokat adtak.

Az munka elvégzése rendkívül tanulságos volt, abból a szempontból, hogy jobban elmélyülhessek a gyerekek pályaválasztási szándékaiban. Úgy gondolom, hogy sok figyelmet kell fektetnünk erre már kisiskolás korban, ugyanis ezen múlik a gyerekek jövője.

Резюме

Метою нашої бакалаврської роботи було вивчити уявлення молодших школярів про професії, працевлаштування та професійну орієнтацію. Ми провели дослідження серед учнів молодших класів Форношівської гімназії та Берегівська гімназія імені Анни Горват, щоб якомога більше дізнатися, чим вони займаються у вільний час, яке у них улюблене заняття, якою професією цікавляться. Дослідження ми проводили у сільській та міській школах, де опитали 60 учнів. У дослідженні мені допомогли директори шкіл, класні керівники дітей, діти, з якими відбулася змістовна та глибока бесіда, під час якої поділилися багато цікавої та корисної інформації.

Ціллю моєї дипломної роботи було те, щоб я досліджувала картину початківців про професії, про працевлаштування і профорієнтацію. У своїй роботі в першу чергу я написала, як розвивається соціальна поведінка у дітей і які фактори на це впливають. Важливо, щоб діти в доброму й ідеальному середовищі вирости. Також дуже важливо, що батьки як поведуться з дітьми, які відносини між ними. Далі я пояснила, що таке профорієнтація і яке значення має. Вибором професії учні не тільки вибирають місце своєї майбутньої роботи, а й вибирають у суспільстві своє місце. Тому дуже важливо говорити про це вже в шкільному віці з дітьми, просвітити їх, щоб чисту картину мали про майбутню свою роботу і професію. В кінці я написала про появу профорієнтаційної діяльності у дітей шкільного віку. На продуктивність учнів в першу чергу впливає найбільше якісна робота вчителя, оскільки педагог відіграє важливу роль у навчальному процесі. Отже, першим вчителем можемо назвати того педагога, який має найбільший вплив на дитину і на продуктивність.

Felhasznált irodalom

- COLE, M. – COLE, S. (2001): *Fejlődéslelektan*. Osiris Kiadó, Budapest.
- HEGYI-HALMOS Nóra (2015): A pályorientáció elmélete és gyakorlata a hazai köznevelési intézményekben, a pedagógusok szerepe a pályorientációs tevékenységben. In: Torgyik Judit (szerk.): *Százarcú pedagógia*. Komárno: International Research Institute. 440–445
- HORVÁTH Attila (1994): *Kooperatív technikák*. OKI Iskolafejlesztési Központ, Budapest.
- KARNER Orsolya (2010): *Karriertanácsadói kompetenciák nemzetközi összehasonlítása*. Alkalmazott Pszichológia 3-4. 87-105.
- KASIK László (2010): *A szociálisérdek-érvényesítő, az érzelmi és a szociálisprobléma-megoldó képességek vizsgálata 4-18 évesek körében*. PhD-értekezés. SZTE, Szeged.
- KOPP Mária – SKRABSKI Árpád (1995): *Alkalmazott magatartástudomány*. Corvinus Kiadó, Budapest
- LANNERT Judit (1998): *Pályorientációk*, Educatio, 1998. /3., 436-446.
- MOLNÁR Péter (1979): Pályaválasztási elhatározás, tanulmányi eredmények és képességek. In: RITÓÓK Pálné (1979 szerk.): *Munkára és pályára nevelés*, Tankönyvkiadó, Budapest
- RAKACZKINÉ TÓTH Katalin (2009): *Neveléstan*. SZIE-GTK Tanárképző Intézet, Gödöllő
- RÓZSA Sándor – KŐ Natasa – OLÁH Attila (2006): Rekonstruálható-e a Big Five a hazai mintán. In: *Pszichológia*, 26. 1. sz. 57–76.
- SÁGI Matild - ERCSEI Kálmán (2012): A tanári munka minőségét befolyásoló tényezők. In: KOCSIS Mihály - SÁGI Matild (szerk): *Pedagógusok a pályán.*, Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet, Budapest. 9-30.
- SUHAJDA Csilla Judit (2017): *A pályorientációs tevékenység változása és megvalósulása a köznevelésben a rendszerváltástól napjainkig különös tekintettel az információs folyamatokra*. Doktori (Phd) értekezés. Pécsi Tudományegyetem „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola.
- SZILÁGYI Klára (1993): *Tanácsadási elméletek*. GATE GTK, Tanárképző Intézete, Gödöllő
- SZILÁGYI Klára (1996): *A tanácsadó tanár módszertani lehetőségei az iskolában*. EKTF, Eger.
- VÖLGYESY Pál (1976): *A pályaválasztási döntés előkészítése*. Tankönyv Kiadó, Budapest
- ZSOLNAI Anikó (2013): A szociális viselkedés alakulása kisiskolás és serdülőkorban. In: MOLNÁR Gyöngyvér – KOROM Erzsébet (szerk.): *Az iskolai sikerességet befolyásoló*

kognitív és affektív tényezők értékelése. Budapest, Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó,
255–272

Mellékletek

Ábrák jegyzéke

1. ábra: Az iskola neve.....	26
2. ábra: A tanulók nemek szerinti eloszlása.....	27
3. ábra: A tanulók osztályok szerinti eloszlása.....	27
4. ábra: A tanulók kedvenc tantárgya.....	28
5. ábra: A tanulók kedvenc szabadidős tevékenysége.....	29
6. ábra: Befolyásolja a tanulókat a szüleik foglalkozása?.....	31

Az interjú főbb kérdései:

1. Mit szeretsz csinálni szabadidődben?
2. Milyen játékok érdekelnek a legjobban?
3. Melyik tantárgy a kedvenced?
4. Mi szeretnél lenni, ha nagy leszel? Hol dolgoznál szívesen?
5. Szüleid mit dolgoznak?

Beleegyző nyilatkozat

Tisztelt Intézményvezető!

Kukri Fruzsina, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola 4. évfolyamának tanító szakos hallgatója vagyok. Szakdolgozatomban az alsó tagozatos gyermekek pályaeorientációját vizsgálom. Témavezető tanárom: Csopák Éva.

Szakdolgozati kutatásomat a 1-4. osztályban végzem, melyhez interjú készítése szükséges. Az interjút szigorúan a kutatás céljából készítem és használom fel, más személyek számára nem válik elérhetővé.

A kutatásban való részvétel teljesen anonim, a gyermekek személyes jogait nem sérti. Kérem szíves hozzájárulását az interjú elkészítéséhez!

Beregszász, 2024.04.12.....

Kukri Fruzsina.....

kutatást végző személy aláírása

Alulírott: Tóth Edit..... (intézményvezető neve) beleegyezem,
hogy a Beregszászi Horváth Anna Gimnázium..... (intézmény neve) 1-
4. osztályos tanulói részt vegyenek a fent említett szakdolgozati interjú készítésében.

Beregszász, 2024.04.12.....

Tóth Edit.....

intézményvezető aláírása

Beleegyző nyilatkozat

Tisztelt Intézményvezető!

Kukri Fruzsina, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola 4. évfolyamának tanító szakos hallgatója vagyok. Szakdolgozatomban az alsó tagozatos gyermekek pályaeorientációját vizsgálom. Témavezető tanárom: Csopák Éva.

Szakdolgozati kutatásomat a 1-4. osztályban végzem, melyhez interjú készítése szükséges. Az interjút szigorúan a kutatás céljából készítem és használom fel, más személyek számára nem válik elérhetővé.

A kutatásban való részvétel teljesen anonim, a gyermekek személyes jogait nem sérti. Kérem szíves hozzájárulását az interjú elkészítéséhez!

Fornos, 2024. 04. 05.

Kukri Fruzsina

kutatást végző személy aláírása

Alulírott: Horváth Zoltán (intézményvezető neve) beleegyzem, hogy a Főzsenesi gimnázium (intézmény neve) 1-4. osztályos tanulói részt vegyenek a fent említett szakdolgozati interjú készítésében.

Fornos, 2024. 04. 05.

intézményvezető aláírása

Звіт про перевірку схожості тексту Oxsico

Назва документа:

Kukri Fruzsina.pdf

Ким подано:

Greba Ildikó

Дата перевірки:

2024-05-26 15:11:50

Дата звіту:

2024-05-27 17:18:07

Ким перевірено:

I + U + DB + P + DOI

Кількість сторінок:

34

Кількість слів:

8302

Схожість 19%

Збіг: **48 джерела**

Вилучено: **2 джерела**

Інтернет: **9 джерела**

DOI: **0 джерела**

База даних: **0 джерела**

Перефразовування 6%

Кількість: **45 джерела**

Перефразовано: **1156 слова**

Цитування 17%

Цитування: **77**

Всього використано слів:

1655

Включення 2%

Кількість: **10 включення**

Всього використано слів: **185**

Питання 0%

Замінені символи: **0**

Інший сценарій: **0 слова**